

Regeringens proposition

1981/82: 23

om ändring i lagen (1955: 183) om bankrörelse, m. m.;

beslutad den 24 september 1981.

Regeringen föreslår riksdagen att antaga de förslag som har upptagits i bifogade utdrag av regeringsprotokoll.

På regeringens vägnar

THORBJÖRN FÄLLDIN

ROLF WIRTÉN

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås en förenklning av den metod som banklagstiftningen föreskriver i fråga om beräkning av bokföringsvärdet på obligationer som innehas av bankinstitut.

1 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1955: 183) om bankrörelse

Härigenom föreskrivs att 91 § lagen (1955: 183) om bankrörelse skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

91 §¹

Jämte vad i bokföringslagen är stadgat skola i avseende å bankaktiebolags inventarium, balansräkning samt vinst- och förlusträkning gälla följande bestämmelser.

1 mom. Tillgångarna må, såframt ej nedan annorlunda stadgas, icke upptagas vare sig över verkliga värdet eller till högre belopp än det vartill kostnaderna för deras anskaffning uppgått.

2 mom. Andra tillgångar än sådana, som äro avsedda till stadigvarande bruk för bankbolaget, må, såframt upplysning om förhållandet lämnas i förvaltningsberättelsen, upptagas till högre belopp än som motsvarar kostnaderna för deras anskaffning, dock ej över verkliga värdet.

Räntebärande obligation som avses i 57 § första stycket A 2 eller B 1 må upptagas till ett värde (medeltalsvärde) som grundas på *medelrörelsen* under de senaste tio åren på obligationer *utfärdade* av staten, Konungariket Sveriges stadshypotekskassa och Sveriges allmänna hypoteksbank. *Medeltalsvärdet fastställles* av tillsynsmyndigheten.

Räntebärande obligation som avses i 57 § första stycket A 2 eller B 1 må upptagas till ett värde (medeltalsvärde) som grundas på *ett medeltal av emissionsräntorna* under de senaste tio åren på obligationer *som utfärdats* av Konungariket Sveriges stadshypotekskassa, *Svensk Bostadsfinansiering Aktiebolag BOFAB och Sparbankernas Inteckningsaktiebolag och som avser kreditgivning för nyproduktion av bostäder eller, i den mån statligt bostadslån utgår, för annat byggande. Medeltalet tillkännages* av tillsynsmyndigheten.

3 mom. Hava under räkenskapsåret kostnader nedlagts för förbättring å tillgång avsedd till stadigvarande bruk för bankbolaget eller hava sådana kostnader balanserats från tidigare räkenskapsår, må de inräknas i anskaffningskostnaderna.

Tillgång varom nu sagts må ej eljest upptagas till högre belopp än det vartill den var uppförd i närmast föregående balansräkning. Dock må tillgång, vilken måste anses äga ett bestående värde väsentligt överstigande nämnda belopp, upptagas till högst detta värde, såframt tillsynsmyndigheten medgivit uppskrivningen. I fråga om fast egendom må ej i något fall uppskrivning ske över senast fastställda taxeringsvärdet.

4 mom. Osäkra fordringar skola upptagas högst till det belopp varmed de beräknas komma att inflyta. Värdelösa fordringar må icke upptagas såsom tillgång.

5 mom. Kostnader för bolagsbildningen eller för ökning av aktiekapitalet, så ock förvaltningskostnader må icke upptagas såsom tillgång.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1982 och tillämpas första gången vid bokslutet för år 1981.

¹ Senaste lydelse 1974: 925.

2 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1955: 416) om sparbanker

Härigenom föreskrivs att 48 § lagen (1955: 416) om sparbanker skall ha nedan angivna lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*48 §¹

Jämte vad i bokföringslagen är stadgat skall i fråga om sparbanks balansräkning gälla:

1. Tillgångar, avsedda till stadigvarande bruk för sparbanken, må ej i vidare mån än som betingas av förbättringar, som nedlagts å desamma, i balansräkningen för det år, varunder de förvärvats, upptagas till högre värde än som motsvarar kostnaderna för deras förvärvande och därefter till högre värde än det, vartill de varit uppförda i närmast föregående balansräkning. Är det verkliga värdet lägre än det belopp, vartill dylik tillgång sålunda upptagits, skall å tillgången årligen avskrivnas vad som motsvarar dess av ålder och nyttjande eller annan därmed jämförlig orsak uppkomna värdeminskning.

Utan hinder av vad nu sagts må fast egendom, avsedd till stadigvarande bruk för sparbanken, eller tomträtt till fastighet, avsedd för sådant ändamål, för täckande av förlust å sparbankens rörelse uppskrivas högst till det bestående värde, tillgången i fråga måste anses äga, såfram tillsynsmyndigheten medgivit uppskrivningen. I intet fall må dock uppskrivning ske över senast fastställda taxeringsvärdet å den fasta egendomen eller, vad gäller tomträtt, å byggnad eller byggnader, som utgöra tillbehör till tomt-rätten. Vad sålunda stadgats skall äga motsvarande tillämpning å aktie, som omförmäles i 24 § första stycket 2.

2. Beträffande andra tillgångar än som nämnts under 1 gäller att de ej må upptagas över verkliga värdet. För fordran, som förfaller eller kan av sparbanken uppsägas till betalning först efter längre tid än ett år, må värdet icke sättas högre än att avkastning erhålles efter en räntefot, som svarar mot det allmänna ränteläget. Närmare föreskrifter om värderingen av här avsedda fordringar meddelas årligen av tillsynsmyndigheten. Osäkra fordringar skola upptagas högst till det belopp varmed de beräknas komma att inflyta. Värdelösa fordringar må icke upptagas såsom tillgång.

Utan hinder av vad nu sagts må räntebärande obligation som avses i 26 § första stycket A 2 eller B 1 upptagas till ett värde (medeltalsvärde) som grundas på *medeltal-tan* under de senaste tio åren på obligationer *utfärdade* av staten, Konungariket Sveriges stadshypotekskassa och Sveriges allmänna hypoteksbank. *Medeltalsvärdet fastställs* av tillsynsmyndigheten.

Utan hinder av vad nu sagts må räntebärande obligation som avses i 26 § första stycket A 2 eller B 1 upptagas till ett värde (medeltalsvärde) som grundas på *ett medeltal av emissionsräntorna* under de senaste tio åren på obligationer som *utfärdats* av Konungariket Sveriges stadshypotekskassa, Svensk Bostadsfinansiering Aktiebolag BOFAB och Sparbankernas Inteckningsaktiebolag och som avser kreditgivning för nyproduktion av bo-

¹ Senaste lydelse 1974: 926.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

städer eller, i den mån statligt bostadslån utgår, för annat byggande. Medeltalet tillkännages av tillsynsmyndigheten.

3. I stället för avskrivning å tillgångs värde må motsvarande belopp kunna uppföras å särskilt värdeminskningsskonto. Minskning av värdeminskningsskonto är medgiven, där avskrivning med samma belopp sker å motsvarande tillgång, så ock i den mån, enligt vad förut i denna paragraf är sagt, hinder ej möter för uppskrivning av tillgång samt minskning av värdeminskningsskonto sker i stället för sådan uppskrivning.

4. Avskrivning skall avse viss tillgång eller grupp av tillgångar av likartad beskaffenhet.

5. De belopp, till vilka sparbankens särskilda fonder uppgå, skola vart för sig i balansräkningen uppföras bland skulderna. Benämningen fond må endast användas för grundfond, reservfond och garantifond.

6. Organisations- eller förvaltningskostnader må ej uppföras såsom tillgång.

7. Inom linjen skall anmärkas sammanlagda beloppet av sparbankens ansvarsförbindelser, i den mån de icke upptagits bland skulderna. Tillika skall inom linjen upptagas av sparbanken ställda panters sammanlagda bokförda värde. Inom linjen skola ock anmärkas de pensionsåtaganden, som ej upptagits bland skulderna. Ytterligare skall inom linjen uppföras ränta å garantifond eller grundfond, som till följd av reglerna i 19§ icke kunnat utbetalas.

Vad i bokföringslagen stadgas om balansräknings införande i inventariebok skall såvitt angår sparbanks balansräkning i stället avse dess införande i sparbankens huvudbok. Balansräkningen skall vara uppställd i lämpliga huvudposter, till vilka specifikationer skola finnas i handelsbok eller bilaga.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1982 och tillämpas första gången vid bokslutet för år 1981.

3 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1956: 216) om jordbrukskasserörelsen

Härigenom föreskrivs att 44 § lagen (1956: 216) om jordbrukskasserörelsen skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Räntebärande obligation som avses i 34 § första stycket A 2 eller B 1 får tas upp till ett värde (medeltalsvärde) som grundas på *medelräntan* under de senaste tio åren på obligationer *utfärdade av staten, Konungariket Sveriges stadshypotekskassa och Sveriges allmänna hypoteksbank. Medeltalsvärdet fastställs* av tillsynsmyndigheten.

Anläggningstillgång, som har ett bestående värde som väsentligt överstiger det belopp vartill den är uppförd i närmast föregående balansräkning, får tas upp till högst detta värde, om tillsynsmyndigheten har medgivit uppskrivningen. I fråga om fast egendom får ej i något fall uppskrivning ske över senast fastställda taxeringsvärdet.

Förvaltningskostnader får icke tas upp såsom tillgång.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1982 och tillämpas första gången vid bokslutet för år 1981.

Föreslagna lydelse

44 §¹

Räntebärande obligation som avses i 34 § första stycket A 2 eller B 1 får tas upp till ett värde (medeltalsvärde) som grundas på *ett medeltal av emissionsräntorna* under de senaste tio åren på obligationer *som utfärdats av Konungariket Sveriges stadshypotekskassa, Svensk Bostadsfinansiering Aktiebolag BOFAB och Sparbankernas Inteckningsaktiebolag och som avser kreditgivning för nyproduktion av bostäder eller, i den mån statligt bostadslån utgår, för annat byggande. Medeltalet tillkännages* av tillsynsmyndigheten.

¹ Senaste lydelse 1980: 1106.

Kartong: S. 5, 44 § båda spalterna Utgår: Kreditkassas — — värdet.
44 § raderna 28–39 Står: Hava — — tillgång. Rättat vägningstill-
till: Anläggningstillgång — — taxeringsvärdet.
S. 5, sista raden Står: 1974: 927 Rättat till: 1980: 1106.

EKONOMIDEPARTEMENTET

Utdrag
PROTOKOLL
vid regeringssammanträde
1981-09-24

Närvarande: statsministern Fälldin, ordförande, och statsråden Åsling, Söder, Johansson, Wirtén, Andersson, Petri, Eliasson, Gustafsson, Tjander och Molin

Föredragande: statsrådet Wirtén

Proposition om ändring i lagen om bankrörelse, m. m.

I 91 § lagen (1955: 183) om bankrörelse, 48 § lagen (1955: 416) om sparbanker och i 44 § lagen (1956: 216) om jordbrukskasserörelsen finns särskilda bestämmelser som gäller beräkning av bokföringsvärdet på obligationer som innehas av de olika bankinstituten. Bestämmelserna fick sin nuvarande utformning i samband med tillkomsten av lagen (1974: 922) om kreditpolitiska medel (prop. 1974: 168, FiU 39, rskr 357).

Enligt den sedan länge gällande huvudregeln i de tre banklagarna får omsättningstillgångar, inklusive obligationer, som innehas av ett bankinstitut inte tas upp till högre värde i balansräkningen än det som motsvarar det verkliga värdet. I fråga om obligationer är detta värde liktydigt med marknadsvärdet. År 1974 infördes en supplementär värderingsregel efter förebild av en särbestämmelse som före år 1968 hade gällt för sparbankernas obligationsinnehav. Denna regel har inneburit att en obligationsportfölj kunnat bokföras till ett värde som i stället för marknadsvärdet grundas på medelräntan under de senaste tio åren på obligationer som utfärdas av staten. Konungariket Sveriges stadshypotekskassa och Sveriges allmänna hypoteksbank och som har en återstående löptid på minst tio år. Med denna medelränta som utgångspunkt beräknas ett högsta tillåtna bokföringsvärde, benämnt medeltalsvärde, som ligger till grund för bokföringen. Bankinspektionen har fått till uppgift att fastställa medelräntan.

Bankinspektionen har i en skrivelse till ekonomidepartementet den 23 april 1981 hemställt om en ändring i banklagstiftningens regler om beräkning av medelräntan. Enligt inspektionen bör värdeberäkningen grundas på den genomsnittliga emissionsräntan i stället för på den s. k. effektiva räntan och i underlaget för ränteberäkningen bör ingå obligationer utgivna av stadshypotekskassan, Svensk Bostadsfinansiering Aktiebolag BOFAB och Sparbankernas Inteckningsaktiebolag (Spintab) men däremot inte längre obligationer utgivna av staten och hypoteksbanken. Skrivelsen bör fogas till protokollet i detta ärende som *bilaga 1*.

Efter remiss har yttranden över skrivelsen avgetts av fullmäktige i Sveriges riksbank, fullmäktige i riksgäldskontoret, styrelsen för Stockholms fondbörs, Svenska bankföreningen och Post- och kreditbanken, PK-banken (gemensamt yttrande), Svenska sparbanksföreningen, Sveriges föreningsbankers förbund, stadshypotekskassan, BOFAB och Spintab. En sammanställning av remissyttrandena bör fogas till protokollet i detta ärende som *bilaga 2*.

Av vad bankinspektionen åberopat till stöd för sin framställning framgår bl. a. följande. Beräkningen av medelräntan för obligationer, som har en återstående löptid på minst tio år, ger ett ej avsett resultat mot bakgrund av att de flesta obligationslån, som emitterats på senare tid, har försetts med en femårig räntejusteringsklausul. Om lån med sådana klausuler tas med i beräkningen får detta samma effekt på medeltalsvärdet som om obligationslån som förfaller eller konverteras inom fem år ingick i underlaget. Den nuvarande beräkningsmetoden är arbetskrävande bl. a. på grund av att den förutsätter en noggrann registrering av lånen för bevakning av löptider och förändringar av lånens kvarstående nominella belopp och kurser. Trots att medeltalsberäkningarna numera har kunnat rationaliseras genom ADB-behandling av siffermaterialet, kräver handläggningen från inspektionens sida tre tjänstemäns arbete under drygt två dagar varje kvartal. De statliga obligationslånen har till en del kortare löptider och andra emissionsräntor än bostadsobligationerna. Obligationer utgivna av hypoteksbanken har en liten volym i förhållande till bostadsobligationernas volym. Enligt den metod som bankinspektionen därför föreslår tas statens och hypoteksbankens obligationer inte längre med i underlaget utan medelräntan kommer i stället att grundas enbart på prioriterade bostadsobligationer som har likartade villkor när det gäller löptider och räntor. Eftersom förslaget dessutom innebär att det inte längre skall vara den s. k. effektiva räntan utan emissionsräntan som blir medeltalsgrundande, kommer själva beräkningarna att bli enklare och databehandling behövs inte längre. Den föreslagna metoden ger inte identiskt lika resultat som den nuvarande. Den genomsnittliga emissionsräntan för tioårsperioden 1971–1980 ligger ca 0,5% under medelräntan, beräknad enligt den nuvarande metoden. Den nya metoden innebär därför i nuläget en liten ökning av bankernas kapitalbas enligt gällande kapitaltäckningsregler. Inspektionen anser att ökningen bör kunna godtas. Inspektionen tillägger att den föreslagna metoden gör det möjligt för bankerna att själva beräkna vilken medelränta som inspektionen kommer att fastställa. Varje bank skulle härigenom kontinuerligt kunna följa upp sitt nedskrivningsbehov och sin kapitaltäckningssituation.

Samtliga remissinstanser har ställt sig positiva till förslaget. Fullmäktige i riksgäldskontoret önskar dock att den nya beräkningsmetoden skall kunna omprövas om det visar sig att den leder till icke önskvärda effekter för

statens lånefinansiering i banksektorn. Sådana effekter skulle nämligen enligt fullmäktige kunna uppkomma om emissionsräntan för den prioriterade bostadssektorn väsentligt skulle komma att avvika från räntan på långa statslån. De negativa verkningarna av en sådan utveckling kan enligt fullmäktige komma att förstärkas genom att bankernas innehav av statsobligationer sannolikt ökar i förhållande till innehavet av bostadsobligationer. Även Svenska bankföreningen och Post- och Kreditbanken, PK-banken, framhåller i sitt gemensamma yttrande att ändrade förhållanden bör kunna föranleda en omprövning av den föreslagna metoden. Av några remissinstanser påpekas att det av lagtexten bör uttryckligen framgå att det endast är räntan på prioriterade obligationer som skall ingå i beräkningarna.

För egen del får jag anföra följande. Syftet med de speciella bokföringsreglerna för värdering av bankernas obligationsinnehav är att bankinstituten skall ha möjlighet att successivt anpassa obligationernas värden till en långsiktig marknadsutveckling. Tillfälliga kursväxlingar skall inte behöva återspeglas i bokföringen. Den grundläggande tankegången bakom detta är att bankernas obligationsinnehav normalt omfattar ett stort antal olika lån som kommer att ingå bland placeringarna under så lång tid att tillfälliga fluktuationer på marknaden blir utan större betydelse.

Den nuvarande metoden för beräkning av medelräntan är emellertid komplicerad och arbetskrävande. Dessutom är underlaget för bankinspektionens beräkningar av medelräntan numera otillräckligt. Dessa beräkningar bygger nämligen endast på räntorna på sådana obligationer som har en återstående löptid på minst tio år och som inte innehåller någon klausul om justering av räntan inom kortare tid än tio år. Numera förses praktiskt taget alla obligationslån med en femårig räntestyrningsklausul. Vidare har statsobligationerna stora variationer när det gäller löptid och andra villkor. Skulle även nu nämnda obligationer tas med i beräkningarna av medelräntan, kompliceras beräkningarna ytterligare.

Med den metod som bankinspektionen föreslagit erhåller man på ett betydligt enklare sätt praktiskt taget samma resultat som enligt den nuvarande metoden. I likhet med remissinstanserna anser jag därför, att medelräntan i stället bör beräknas enligt den av inspektionen föreslagna metoden. Jag förordar alltså att medelräntan i fortsättningen beräknas på de senaste tio årens emissionsräntor på stadshypotekskassans, BOFAB:s och Spintabs obligationer för prioriterade ändamål, dvs. huvudsakligen för finansiering av nyproduktion av bostäder.

Med hänsyn till vad fullmäktige i riksgäldskontoret, bankföreningen och PK-banken anfört om behovet av att senare eventuellt ompröva beräkningsmetoden vill jag framhålla att jag utgår från att bankinspektionen har sin uppmärksamhet riktad på obligationsmarknadens utveckling och till regeringen anmäler om det uppkommer anledning att åter pröva reglerna om medelränteberäkningen.

Lagändringarna bör utformas i huvudsaklig överensstämmelse med det utkast till lagtext bankinspektionen bifogat sin skrivelse. I lagtexten bör dock anges att beräkningarna skall grundas endast på räntan på obligationer för prioriterade ändamål. Förslag till lagändringar har upprättats i enlighet härmed.

De föreslagna lagändringarna får anses vara av så enkel beskaffenhet att lagrådsgranskning inte är påkallad.

Med hänvisning till vad jag nu har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen

att antaga inom ekonomidepartementet upprättade förslag till

1. lag om ändring i lagen (1955: 183) om bankrörelse.
2. lag om ändring i lagen (1955: 416) om sparbanker.
3. lag om ändring i lagen (1956: 216) om jordbrukskasserörelsen.

Regeringen ansluter sig till föredragandens överväganden och beslutar att genom proposition föreslå riksdagen att antaga de förslag som föredraganden har lagt fram.

Bankinspektionens skrivelse

*Till Regeringen
Ekonomidepartementet*

Som förutskickats i bankinspektionens skrivelse 1981-03-12 angående planerade besparingsåtgärder avseende budgetåren 1982/83–1985/86 får inspektionen härmed framlägga förslag om ändring i reglerna rörande beräkningen av medeltalsvärdet på räntebärande obligationer jämlikt 91 § BL, 48 § SpL och 44 § JkL.

Genom lagändring år 1974 intogs en regel i banklagarna som ger bankerna möjlighet att i balansräkningen uppta räntebärande obligation, som avses i 57 § BL, 26 § SpL resp. 34 § JkL, första stycket A2 eller B1, till ett värde (medeltalsvärde) som grundas på medelräntan under de senaste tio åren på obligationer utfärdade av staten, Konungariket Sveriges stadshypotekskassa och Sveriges allmänna hypoteksbank. Vidare föreskrevs att nämnda medeltalsvärde skall fastställas av tillsynsmyndigheten. Såsom departementschefen uttalade i propositionen (1974: 168) svarar denna särskilda värderingsregel för obligationer mot vad som gällde för sparbankerna före 1968 års reform av banklagstiftningen.

För sparbankernas vidkommande fanns redan i 1923 års sparbankslag en regel om att obligation fick upptagas till ett medeltalsvärde. Beräkningen av medeltalsvärdet skedde med utgångspunkt från riksbankens diskontosatser. Syftet med regeln var att vid en hastig nedgång av obligationsvärdena möjliggöra en måttfullare och mindre påfrestande nedskrivning av obligationsportföljen, än som kunde bli erforderlig, om man måste följa de verkliga växlingarna i marknadsvärdena. Sparbankerna hade redan då en förhållandevis stor del av sina tillgångar placerade i obligationer.

Då det efter hand visade sig att riksbankens diskontosatser var mindre lämpliga som grund för beräkningen av 10-åriga medeltalsvärdet vidtogs en ändring av sparbankslagen år 1937 (prop.nr 243/1937), varvid nuvarande beräkningsmetod, som grundar sig på noteringarna på Stockholms fondbörs för obligationer utgivna av staten, Konungariket Sveriges stadshypotekskassa och Sveriges allmänna hypoteksbank, intogs i lagen. I denna föreskrevs att endast obligationer, som vid noteringstillfället haft en återstående löptid på minst 10 år och då noterats till högst det belopp, varå obligationerna lyder, skulle medtagas i beräkningen. I propositionen kommenterade departementschefen frågan om beräkningsmetod på följande sätt.

”För att undvika den påverkan å obligationskurserna, som efterfrågan å placeringmöjligheter för kassamedel utövar, synes mig dock från det material, som skulle läggas till grund för medeltalsberäkningen, böra avföras icke blott obligationer noterade över pari utan även sådana obligationer noterade i eller under pari, vilka hava en kortare återstående löptid än tio år. Förnekas kan visserligen icke, att nu åsyftade modifikationer i de sakkunnigas förslag i viss mån äro ägnade att komplicera ifrågavarande regler. Men även om denna lösning av problemet sålunda icke går helt fri från anmärkningar, synes den mig dock innebära en framkomlig väg och utgöra en uppenbar förbättring i förhållande till nu gällande bestämmelser. – Den av mig förordade lösningen skulle alltså innebära, att guldkantade

obligationer i sparbanks balansräkning skulle få alternativt upptagas till sådant värde, att avkastningen motsvarar medelräntan under de senaste tio åren å nämnda slag av obligationer, vilka å fondbörs noterats högst till pari och för vilka den återstående löptiden överstiger tio år.”

I uttryckligt stadgande utsades vidare att medelräntan skulle beräknas av dåvarande sparbanksinspektionen.

I samband med tillkomsten av 1955 års sparbankslag företogs inte någon omprövning av ifrågasatt regler om medeltalsberäkning. Under den tid reglerna hade varit i bruk hade ingenting framkommit som gett anledning att ifrågasätta om reglerna fyllde sin funktion.

Vid de ändringar, som år 1968 företogs i banklagarna i syfte att åstadkomma en samordnad banklagstiftning, ansågs anledning dåmera saknas att betrakta sparbankernas obligationsplaceringar på annat sätt än övriga bankinstituts. Något större behov av en särbestämmelse för sparbankerna förelåg ej, varför bestämmelsen om 10-årigt medeltalsvärde togs bort ur sparbankslagen. En övergångsbestämmelse tillskapades dock som gav sparbankerna möjlighet att t. o. m. bokslutsåret 1973 tillämpa den tidigare gällande särskilda värderingsregeln för obligationer.

Som inledningsvis nämnts skedde en lagändring år 1974, varvid den värderingsregel, som före 1968 års ändringar av banklagstiftningen gällde för sparbankerna, infördes i samtliga tre banklagar. Motivet härför var bankinstitutens alltmer ökande engagemang på kapitalmarknaden genom förvärv av långfristiga obligationer. I propositionen anförde departementschefen bl. a. följande:

”De krav som från samhällets sida ställs på bankernas engagemang på kapitalmarknaden kan emellertid, som utredningen framhållit och som närmare belysts av sparbanksföreningen i dess skrivelse, vid fallande obligationskurser leda till betydande påfrestningar för bankernas redovisade resultat. Mot denna bakgrund finner jag det rimligt att bankerna ges möjlighet till successiva nedskrivningar av obligationsinnehavet enligt den av utredningen föreslagna metoden.”

Medelräntan skall beräknas av bankinspektionen. Av det ovan anförda framgår att inspektionens medelränteberäkningar skall grundas på sådana guldkantade obligationer som har en längre återstående löptid än 10 år. På senare tid har emellertid de flesta obligationslån försetts med 5-årig räntejusteringsklausul. Om vid beräkningen medtages lån med sådan klausul får detta samma effekt på medeltalsvärdet som om obligationslån, som förfaller eller konverteras inom 5 år, ingår i underlaget. Effekterna av en räntejusteringsklausul kan belysas med en jämförelse av börskurserna för två obligationslån, som utgavs år 1974 av stadshypotekskassan. Den nominella räntan är för båda lånen 7% och lånen inlöses år 1994. Det ena lånet är emellertid försett med en räntejusteringsklausul, i detta fall 10-årig. Vid utgången av år 1980 var börskursen för lånet utan räntejusteringsklausul 64,25 procent och för lånet med sådan klausul 83,00 procent. Enligt inspektionens uträkningar skulle den 10-åriga medelräntan per 1979-12-31 bli 0,10 procentenheter lägre om i underlaget för medeltalsberäkningen inkluderas lån med räntejusteringsklausul. Motsvarande skillnad per 1980-12-31 skulle ha varit 0,19 procentenheter, vilket innebär i det närmaste en fördubbling inom loppet av ett år. Såvitt inspektionen nu kan bedöma torde denna trend kunna förväntas bestå med hänsyn till att lån, som emitterats på senare tid, är beloppsmässigt mycket större än äldre lån. Ifrågasatt skillnad kommer därför med all sannolikhet att minst fördubblas under vart och ett av de närmaste åren. Det kan nämnas, att, om

medelräntan är 10%, varje avvikelse på 0.1% innebär en förändring av högsta tillåtna bokföringsvärdet med cirka 1%. Om den med nuvarande metod framräknade medelräntan redan vid 1981 års slut skulle bli 0,4% för låg innebär det att t.ex. PKbankens obligationsportfölj på 25 Mdr kr. skulle kunna upptagas till ett belopp som med 1 Mdr kr. överstiger med regeln avsett högsta värde. Skulle lån med räntejusteringsklausul ej medtas vid beräkningen, vilket rätteligen ej bör ske, medför detta att underlaget för beräkningen kommer att efter hand krympa väsentligt allteftersom återstående löptid för äldre lån underskrider "10-årsgränsen" och därmed ej skall ingå i beräkningsunderlaget. Härigenom undanrycks grunden för beräkningen av medelräntan.

Bankinspektionens framräkning av medelräntan sker på så sätt att för varje obligationslån med en återstående löptid längre än 10 år framräknas kvartalsvis den effektiva räntan. Denna ränta är den faktiska avkastningen på lånet och beräknas på grundval av varje låns återstående löptid, nominella ränta och belopp samt medelkurs under kvartalet enligt officiell kurslista. Den effektiva räntan är således huvudsakligen den nominella räntan jämte skillnaden mellan obligationens marknadsvärde (anskaffningsvärde) och dess nominella värde (inlösningsvärde) fördelad på återstående löptid. Medelräntan för kvartalet erhålls genom att den totala effektiva räntan i kronor divideras med det totala nominella värdet på samtliga i beräkningen ingående obligationslån. Den 10-åriga medelräntan erhålls slutligen som ett genomsnitt av de framtagna medelräntorna för de senaste 40 kvartalerna. Medelränteberäkningarna förutsätter en noggrann registrering av lånen, bl. a. för bevakningen av lånens löptider samt förändringar med avseende på lånens kvarstående nominella belopp och kurser. Till och med år 1975 utfördes medelränteberäkningarna manuellt med hjälp av särskilda tabeller. Efter nämnda år framräknas medelräntan med utnyttjande av ADB. En av anledningarna till övergången till ADB-behandling var, att tillgängliga tabeller baserades på räntesatser som ej svarade mot det högre ränteläget. Även om databearbetningen har inneburit en viss rationalisering kvarstår alljämt ett arbetskrävande manuellt förberedelsearbete. Arbetet med medelränteberäkningen sysselsätter f. n. 3 handläggare under drygt 2 dagar i varje kvartal.

Mot bakgrund av vad ovan framhållits finner bankinspektionen det nödvändigt att ersätta hittills tillämpad metod för beräkning av högsta tillåtna bokföringsvärde på obligationer med en annan metod. Denna bör, så långt det är möjligt, ge samma resultat som hittillsvarande metod, bl. a. med hänsyn till gällande kapitaltäckningsregler. Enligt dessa får med egna fonder bl. a. likställas 40% av ett belopp som svarar mot bankens reserv för obligationer. Reserven beräknas enligt banklagarna som skillnaden mellan obligationernas medeltalsvärde och nettobokföringsvärde. Se 57 § BL, 26 § SpL och 34 § JkL. Bankinspektionen har undersökt olika möjligheter att tillskapa en rationell beräkningsmetod och därvid stannat för ett förslag, som framlagts från bankhåll, vilket innebär att medelräntan, som f. n. beräknas som ett genomsnitt av den kvartalsvis vägda effektiva avkastningen under de senaste 10 åren på guldkantade obligationer, istället beräknas med utgångspunkt från den genomsnittliga emissionsräntan under motsvarande tidsperiod. Inspektionen har funnit det lämpligt att till grund för beräkningen lägga enbart de emissionsräntor, som tillämpas av stadshypotekskassan, Svensk Bostadsfinansiering Aktiebolag (BOFAB) och Sparbankernas Inteckningsaktiebolag (Spintab) och som avser den prioriterade bostadskreditgivningen. Anledningen till att inspektionen fö-

reslår att enbart bostadsobligationer läggs till grund för beräkningen är att inspektionen anser det angeläget att det tillskapas en enkel beräkningsmetod. För nyssnämnda slags obligationer tillämpas i princip likartade löptider och samma emissionsräntor. Vissa av staten utgivna obligationslån har kortare löptider och andra emissionsräntor än bostadsobligationerna. Om statsobligationer medtagas i beräkningsunderlaget måste matematiska vägningar av lånevolymer och avkastningar göras. Erfarenheterna av nuvarande beräkningsmetod visar att sådana vägningar avsevärt komplicerar beräkningen. Härtill kommer att, även om den statliga obligationsupplåningen kan förväntas öka framöver, bankernas innehav av bostadsobligationer ändå torde vara större än innehavet av statsobligationer. Detta sammanhänger med bankernas åtaganden på kapitalmarknaden ifråga om förvärv av bostadsobligationer, vilka innebär att bankernas stora innehav av sådana obligationer fortlöpande måste öka, medan avyttring av statsobligationer lättare kan ske. Vad beträffar obligationer utgivna av hypoteksbanken är volymen av dessa ganska liten i förhållande till volymen bostadsobligationer, varför inspektionen inte anser det nödvändigt att de medtagas i underlaget. För att ytterligare förenkla beräkningen föreslår inspektionen, att den 10-åriga medelräntan beräknas som ett genomsnitt av den senaste under resp. kvartal tillämpade emissionsräntan i endera av ovanstående bostadsfinansierande institut. Något genomsnittsvärde för kvartalet skulle med andra ord ej behöva framtagas.

Inspektionens beräkningar avseende 10-årsperioden 1971–80 med emissionsräntan som underlag ger vid handen, att den genomsnittliga emissionsräntan för ifrågavarande tidsperiod ligger cirka 0,5 procentenheter under medelräntan enligt nuvarande beräkningsmetod, vilket sammanhänger med den stigande ränteutvecklingen under senare år. I underlaget för beräkningen av nämnda medelränta har därvid ej medtagits lån med räntejusteringsklausul. I ett läge med sjunkande ränta är det däremot fullt tänkbart att den genomsnittliga emissionsräntan kan komma att något överstiga den på hittillsvarande grund beräknade medelräntan. De olika beräkningsmetoderna ger således inte identiskt lika resultat. Emissionsräntan har dock en direkt anknytning till ränteläget på obligationsmarknaden, varför den föreslagna värderingsmetoden enligt inspektionens mening utgör en godtagbar metod för en successiv anpassning av högsta tillåtna bokföringsvärdet till marknadsvärdet. Den föreslagna metoden innebär i nuläget en liten ökning av bankernas kapitalbas enligt kapitaltäckningsreglerna, men inspektionen anser att ökningen bör kunna godtagas.

Inspektionen föreslår därför att gällande regler i banklagarna om 10-årigt medeltalsvärde ändras på så sätt, att till grund för beräkningen av medelräntan läggs den genomsnittliga emissionsräntan för obligationer utgivna av Konungariket Sveriges stadshypotekskassa, BOFAB och Spintab. Främsta skälet härtill är att nuvarande metod ger ett felaktigt resultat med tanke på att obligationslån, som emitterats på senare tid, försetts med räntejusteringsklausul. Ett annat skäl är emellertid att beräkningen av medelräntan med den föreslagna metoden skulle bli betydligt förenklad och därmed innebära en avsevärd arbetsbesparing för inspektionens vidarekommande. Dessutom kommer kostnaderna för inspektionens databearbetning av medelräntan att bortfalla. Den föreslagna metoden skulle även möjliggöra för bankerna att själva beräkna den medelränta som kommer att fastställas av inspektionen. Därmed skulle vinnas att varje bank kontinuerligt kan följa upp sitt nedskrivningsbehov och sin kapitaltäckningssituation. Metoden påkallar ej ändring av kapitaltäckningsreglerna.

Med tanke på de rationaliseringseffekter som kan uppnås om förslaget genomförs, hemställer bankinspektionen om regeringens skyndsamma handläggning av ärendet, så att proposition kan föreläggas riksdagen under hösten innevarande år.

I behandling av detta ärende har deltagit förutom undertecknade Walberg och Wihlborg, den senare särskilt förordnad föredragande, särskilt utsedda ledamöterna Lindberger, Tolstoy och Molin, bankinspektören Åkerblom samt suppleanten Flodström.

Sten Walberg

Håkan Wihlborg

Bankinspektionens lagförslag

Förslag till ändrad lydelse av 91 § i lagen (1955:183) om bankrörelse

Nuvarande lydelse:

Föreslagen lydelse:

91 §

Jämte vad — — — — — anskaffning uppgätt.

2. Andra tillgångar — — — — — verkliga värdet.

Räntebärande obligation som avses i 57 § första stycket A2 eller B1 må upptagas till ett värde (medeltalsvärde) som grundas på *medelräntan under de senaste tio åren på obligationer utfärdade av staten, Konungariket Sveriges stads- hypotekskassa och Sveriges allmänna hypoteksbank. Medeltalsvärdet fastställles av tillsynsmyndigheten.*

Räntebärande obligation som avses i 57 § första stycket A2 eller B1 må upptagas till ett värde (medeltalsvärde) som grundas på *ett medeltal av emissionsräntorna under de senaste tio åren på obligationer utfärdade av Konungariket Sveriges stadshypotekskassa, Svensk Bostadsfinansiering Aktieföretag (BOFAB) och Sparbankernas Inteckningsaktieföretag (Spintab). Medeltalet av emissionsräntorna fastställles av tillsynsmyndigheten.*

3 mom. Hava under — — — förvaltningskostnader må icke upptagas såsom tillgång.

Sammanställning av remissyttrandena

1 Fullmäktige i Sveriges riksbank

Den nuvarande banklagstiftningen ger bankerna möjlighet till en successiv nedskrivning av sin obligationsportfölj. Till grund för värderingen av obligationsportföljen får användas en medelränta för s.k. guldkantade obligationer under de senaste 10 åren. Denna medelränta beräknas idag som den vägda, effektiva räntan för nämnda slag av obligationer med en återstående löptid längre än 10 år. Inspektionen föreslår nu att den tekniska beräkningen av medelräntan förenklas så att den grundas på medeltalet av emissionsräntorna under de senaste 10 åren på obligationer utgivna av Stadshypotekskassan, BOFAB och SPINTAB.

En värdering av en obligationsportfölj, som bygger på en medelränta för en förfluten tidsperiod, blir med nödvändighet schablonmässig. Som inspektionen visar i sin skrivelse kommer den föreslagna förenklingen av beräkningstekniken inte heller att ge ett värde som nämnvärt avviker från vad nuvarande teknik ger. Fullmäktige har därför inget att erinra mot en förenkling av beräkningstekniken på det sätt som inspektionen föreslår.

Vissserligen kommer, i motsats till vad inspektionen antar, bankernas obligationsportföljer inom kort att domineras av statsobligationer. De argument som inspektionen anför mot att låta statsobligationsräntorna utgöra underlag för medelränteberäkningen är dock, enligt fullmäktiges mening, övertygande. Fullmäktige vill därför instämma i inspektionens förslag om att endast obligationer utgivna av de tre bostadsfinansieringsinstitutet skall ingå i beräkningen. Enligt fullmäktiges mening är det dock nödvändigt att göra en ytterligare specifiering. Bostadsinstitutet ger nämligen numera ut två typer av obligationer – prioriterade och oprioriterade. Till grund för medelränteberäkningen skall endast de prioriterade obligationerna läggas.

2 Fullmäktige i riksgäldskontoret

Värderingen av bankernas innehav av räntebärande obligationer i balansräkningen grundas på medelräntan under de senaste tio åren på guldkantade obligationer dvs. sådana som utgivits av staten, stadshypotekskassan och Sveriges allmänna hypoteksbank med en återstående löptid på minst 10 år.

Staten har inte sedan 1972 emitterat räntelån med längre löptid än 10 år och räntelån med 5-årig räntejusteringsklausul har blivit alltmer vanliga. Härigenom har vid beräkning av medelräntan allt färre statslån kommit att ingå. Underlaget för beräkning av medelräntan kommer sålunda efter hand att krympa och grunden för beräkningen att successivt förändras. Vidare har beräkningen av medelräntan blivit alltmer komplicerad och administrativt betungande.

Mot bakgrund härav föreslår bankinspektionen att som grund för beräkning av medelräntan läggs den genomsnittliga emissionsräntan för obligationer, som utfärdats av Konungariket Sveriges stadshypotekskassa, Svenska Bostadsfinansiering Aktiefbolag (BOFAB) och Sparbankernas Inteckningsaktiefbolag (Spintab) och som avser den prioriterade bostadskreditgivningen för vilken likartade löptider och emissionsräntor tillämpas. Effekten av den föreslagna ändringen skulle enligt bankinspektionens be-

räkningar bli en något lägre medelränta jämfört med nuvarande vilket skulle resultera i en viss höjning av bankernas kapitalbas enligt kapitaltäckningsreglerna.

Fullmäktige finner i dagsläget ingen olägenhet med den föreslagna beräkningsmetoden i synnerhet som emissionsräntorna för den prioriterade bostadsupplåningen i stort överensstämmer med räntan på långa statslån. Skulle emellertid räntorna i framtiden komma att väsentligt avvika från varandra, kan det föreslagna beräkningsunderlaget medföra icke önskvärda effekter för statens lånefinansiering i banksektorn särskilt mot bakgrund av att bankernas innehav av statsobligationer kan väntas öka i förhållande till innehavet av bostadsobligationer. Skulle sådana avvikelser uppkomma bör beräkningsmetoden på nytt omprövas.

Med detta påpekande tillstyrker fullmäktige den föreslagna ändringen.

3 Svenska bankföreningen (med Post- och Kreditbanken, PK-banken gemensamt yttrande)

Bankinspektionen motiverar sitt förslag bl. a. med att den nya beräkningsmetoden är enkel. Vidare framhåller bankinspektionen som motive- ring för metodens utformning att bankernas innehav av bostadsobligationer är större än deras innehav av statsobligationer och att så även torde vara fallet framöver.

Eftersom bankföreningen i skilda sammanhang har anfört att bankernas stora innehav av bostadsobligationer är en olägenhet, som om möjligt bör minskas, strider det i princip mot denna uppfattning att grunda en beräk- ningsmetod för bankernas obligationsvärdering på bostadsobligationerna. Så länge nuvarande institutionella förhållanden på kreditmarknaden – inbegripet bankernas stora innehav av bostadsobligationer – består, kan bankföreningen dock anse förslaget välgrundat. Ändrade förhållanden be- träffande exempelvis bostadsobligationernas villkor eller betydelse i fram- tiden kan givetvis föranleda att den nu föreslagna beräkningsmetoden måste överges.

Mot denna bakgrund kan bankföreningen för närvarande tillstyrka för- slaget.

Bankföreningen vill slutligen påpeka att i bankinspektionens skrivelse grundar sig förslaget på obligationer som avser den prioriterade bostads- kreditgivningen. I förslaget till ändrad lagtext görs dock ingen begränsning till obligationer för prioriterade ändamål. Bankföreningen utgår ifrån att ett sådant förtydligande tas in i det slutliga lagförslaget.

4 Svenska sparbanksföreningen

Föreningen tillstyrker förslaget.

5 Sveriges föreningsbankers förbund

Det sägs i bankinspektionens skrivelse att förslagets främsta skäl är en avsevärd arbetsbesparing för inspektionens vidkommande. Då den före- slagna ändringen främst är av teknisk natur och den nya värderingsmeto- den i stor utsträckning bedöms ge samma resultat som hittillsvarande bokföringsmetod, tillstyrks förslaget av Sveriges föreningsbankers för- bund. Förbundet delar också bankinspektionens uppfattning att den före- slagna metoden gör det betydligt enklare för bankerna att själva kontinuer- ligt beräkna medelräntan.

6 Styrelsen för Stockholms fondbörs

Från de synpunkter fondbörsen har att beakta saknar börsstyrelsen anledning till erinran mot inspektionens framställning.

7 Konungariket Sveriges stadshypotekskassa

Kassastyrelsen har ingen erinran mot förslaget men vill dock peka på ett par konsekvenser.

Inspektionens avsikt är att knyta beräkningsgrunden till prioriterade bostadsobligationer. Bostadsinstitutet har emellertid numera möjlighet att emittera även oprioriterade obligationer, vilket sålunda skett för kassans del. Den föreslagna lagtexten måste därför kompletteras på så sätt att det framgår att det skall röra sig om prioriterade obligationer.

Med hänsyn till det förhållandet att villkoren för bostadsinstitutets prioriterade obligationer hittills fastställts av riksbanken och därmed varit likformiga skulle det i och för sig från inspektionens utgångspunkter varit tillräckligt att exempelvis enbart kassans prioriterade obligationer medtagits i beräkningen. Bostadsinstitutets finansiella ställning och juridiska uppbyggnad kan i en framtid komplicera kursställningen av de utelöpande obligationerna.

8 Svensk Bostadsfinansiering Aktiebolag BOFAB

Såsom bankinspektionen framhållit har bl. a. införandet av femåriga räntejusteringsklausuler för flertalet obligationslån bidragit till att göra den av inspektionen f. n. tillämpade metoden för beräkning av medelränta å räntebärande obligationer mindre lämplig för fortsättningen. Då den nya beräkningsmetoden förefaller enkel att tillämpa och synes ge ett mera tillfredsställande resultat än den nuvarande, får bolaget för sin del tillstyrka att emissionsräntan på prioriterade bostadsobligationer läggs till grund för beräkningen i enlighet med bankinspektionens förslag.

9 Sparbankernas Inteckningsaktiebolag

Bolaget hänvisar till Svenska bankföreningens yttrande.